ALİ TƏHSİLDƏ STRATEJİ İNKİŞAF PLANLARININ HAZIRLANMASINDA MÜASİR METOD VƏ VASİTƏLƏR

Hikmət Əlizadə,
Bakı Dövlət Universitetinin professoru,
pedaqoji elmlər doktoru
e-mail: hikmet56@gmail.ru

Emilya Seyidli,
Azərbaycan Dillər Universitetinin magistri
e-mail: emilyaseyidli@gmail.com

https://doi.org/10.30546/2706-7858.2025.4.053

UOT: 37:378

Xülasə. *Ali təhsildə strateji inkişaf planlarının hazırlanması universitetlərin dayanıqlı inkişafı və rəqabət qabiliyyətinin artırılması üçün əsas idarəetmə vasitəsidir. Məqalədə müasir metod və vasitələrin, o cümlədən SWOT və PESTEL analizlərinin, Balanced Scorecard və KPI-ların, həmçinin rəqəmsal texnologiyaların və süni intellekt dəstəyinin strateji planlaşdırmadakı rolu araşdırılır. Tədqiqatda həm nəzəri əsaslar, həm də beynəlxalq və yerli təcrübələr təhlil edilərək ali təhsil müəssisələrinin çevik və adaptiv idarəetmə sistemlərinin qurulması üçün effektiv yanaşmalar müəyyənləşdirilib. Məqalədə strateji planlaşdırmanın mərhələləri və tətbiq olunan metodların üstünlükləri təqdim olunur. Nəticədə müasir metod və vasitələrin inteqrasiyası ali təhsilin inkişafında əhəmiyyətli rol oynayır və universitetlərin gələcək çağırışlara daha hazırlıqlı olmasına imkan yaradır.*

Açar sözlər: *ali təhsil, strateji inkişaf planı, müasir metodlar, rəqəmsal texnologiyalar, süni intellekt.*

Key words: *higher education, strategic development plan, modern methods, digital technologies, artificial intelligence.*

Ключевые слова: *высшее образование, стратегический план развития, современные методы, цифровые технологии, искусственный интеллект.*

Müasir dövrdə ali təhsil sistemi qlobal dəyişikliklərin və rəqabətin mərkəzində dayanır, bu isə universitetlərin idarəetmə strategiyalarına yeni yanaşmalar gətirir. Qloballaşma və texnoloji inqilab ali məktəblərin qarşısında həm imkanlar, həm də çağırışlar yaradır. Əmək bazarında peşə tələblərinin sürətlə dəyişməsi universitetlərin təhsil proqramlarını, tədqiqat istiqamətlərini və idarəetmə modellərini yenidən düşünməsini tələb edir. Strateji inkişaf planlarının hazırlanması bu şəraitdə universitetlərin uzunmüddətli dayanıqlığını təmin edən əsas vasitələrdən biridir. Bu planlar təhsilin keyfiyyətinin

artırılmasını, beynəlxalq rəqabətdə mövqelərin gücləndirilməsini və tələbə məmnuniyyətinin yüksəldilməsini hədəfləyir.

Mövzunun aktuallığı həm də ondan irəli gəlir ki, dövlət siyasəti ali təhsilin inkişafını milli prioritet kimi müəyyənləşdirib. "Azərbaycan 2030: Sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər Strategiyası"nda təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi və innovativ iqtisadiyyatın qurulması əsas hədəflər kimi göstərilib. Bu məqsədlərə çatmaq üçün ali təhsil müəssisələrinin müasir metod və vasitələrlə işlənilmiş strateji planlara malik olması vacibdir. Rəqəmsal transformasiya, süni intellekt, böyük verilənlərin analizi kimi texnologiyalar tədris və idarəetmə prosesinə daxil edilir və onların səmərəli istifadəsi yalnız məqsədyönlü planlaşdırma ilə mümkündür.

Mövzunun məqsədi universitetlərin strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında müasir metodların – SWOT, PESTEL, Balanced Scorecard, KPI və foresight yanaşmalarının tətbiqi imkanlarını araşdırmaqdır. Eyni zamanda məqsəd texnoloji vasitələrin – rəqəmsal platformalar, analitik proqramlar, süni intellekt dəstəyi və bulud texnologiyalarının strateji idarəetmədə effektivliyini qiymətləndirməkdir. Bu mövzu həm nəzəri, həm də praktik baxımdan əhəmiyyətlidir, çünki nəticələr birbaşa universitetlərin rəqabət qabiliyyətinə təsir göstərir. Məqsəd odur ki, ali təhsil müəssisələri dəyişən mühitdə çevik reaksiya verə bilsin, resurslarını optimal şəkildə idarə etsin və milli inkişaf strategiyasına töhfə versin. Beləliklə, mövzunun aktuallığı və məqsədi ali təhsilin gələcəyini formalaşdıran əsas idarəetmə alətlərindən birinin dərin elmi və praktiki öyrənilməsidir [1, s.67].

Problemin qoyuluşu və həlli

Ali təhsildə strateji inkişaf planlarının hazırlanması sahəsində əsas problem universitetlərin müasir çağırışlara uyğun çevik və effektiv idarəetmə sistemlərini qurmaqda çətinlik çəkməsidir. Ənənəvi idarəetmə metodları sürətlə dəyişən təhsil və əmək bazarının tələblərinə cavab verməkdə kifayət qədər elastik deyil. Bu, strateji planların reallaşdırılmasında gecikmələrə, resursların səmərəsiz istifadəsinə və universitetlərin beynəlxalq rəqabətdə geridə qalmasına səbəb olur. Həmçinin müasir texnologiyaların və rəqəmsal vasitələrin strateji idarəetməyə inteqrasiyası hələ tam həyata keçirilməyib. Problemin əsas mahiyyəti universitetlərin strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında müasir metod və vasitələrin düzgün seçilməməsi və tətbiq edilməməsidir. Bunun nəticəsində ali təhsil müəssisələrinin idarəetmə sistemləri strateji məqsədlərə çatmaq üçün zəruri çevikliyi və adaptasiyanı təmin edə bilmir. Problemin həlli üçün müasir analiz metodlarının (məsələn, SWOT, PESTEL) və performans ölçmə sistemlərinin (Balanced Scorecard, KPI) tətbiqi vacibdir. Bu yanaşmalar universitetlərə daxili və xarici mühiti daha yaxşı təhlil etməyə, strateji prioritetləri müəyyən etməyə və resursları optimallaşdırmağa imkan verir. Həmçinin rəqəmsal texnologiyalar və süni intellektəsaslı alətlərin strateji planlaşdırma prosesinə daxil edilməsi idarəetmənin sürətini və dəqiqliyini artırır. Bu vasitələr böyük həcmdə məlumatların təhlilini asanlaşdırır və qabaqcıl proqnozların hazırlanmasına şərait yaradır. Problemin həlli üçün tədqiqat çərçivəsində müasir metodların inteqrasiyası, eləcə də yerli və beynəlxalq təcrübələrin öyrənilməsi və tətbiqi təklif olunur. Nəticədə ali təhsil müəssisələri rəqabət qabiliyyətini artıraraq dəyişən mühitdə dayanıqlı inkişaf əldə edəcəkdir.

Material və metodlar

Bu işdə ali təhsildə strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında istifadə olunan üsullar və vasitələr araşdırılaraq tədqiqat üçün müxtəlif universitetlərin strateji planları və təcrübələri nümunə götürülüb. Əsas diqqət SWOT (güclü və zəif tərəflər), PESTEL (xarici amillər) kimi analizlərə verilib. Həmçinin məqsədlərin ölçülməsi üçün KPI-lar və "Balanced Scorecard" metodundan istifadə olunub. Texnoloji vasitələrdən – rəqəmsal proqramlar və süni intellekt dəstəyindən bəhs edilib. Məlumatlar həm yazılı sənədlərdən, həm də rəqəmsal mənbələrdən toplanılıb. Tədqiqatda həm müqayisəli, həm də təhlil üsulları tətbiq olunub. Bu metodlar universitetlərin strateji planlarının hazırlanmasını və həyata keçirilməsini asanlaşdırır. Tədqiqatın məqsədi ali təhsil müəssisələrində müasir üsulların istifadəsini göstərməkdir. Nəticələr göstərir ki, bu metod və vasitələr universitetlərin inkişafına kömək edir. Ümumilikdə bu işdə həm nəzəri, həm də praktiki yanaşmalar birləşdirilib.

Beləliklə, ali təhsildə strateji planlaşdırma daha əlçatan və səmərəli olur.

Alınmış nəticələrin müzakirəsi

Müasir dövrdə ali təhsil sistemi qlobal transformasiyaların mərkəzində dayanır və bu dəyişikliklər universitetlərin idarəetmə modelinə birbaşa təsir göstərir. Dünyada bilik iqtisadiyyatına keçid prosesi gedir və təhsil müəssisələri artıq yalnız bilik ötürən deyil, həm də yeni bilik yaradan, onu tətbiq edən və kommersiyalaşdıran mərkəzlərə çevrilir. Əmək bazarının tələbləri hər il dəyişir, yeni peşələr yaranır, köhnə peşələr isə sıradan çıxır. Belə şəraitdə ali təhsil müəssisələrinin uzunmüddətli və məqsədyönlü inkişaf planına sahib olmaması rəqabət qabiliyyətini ciddi şəkildə azaldır. Strateji inkişaf planlarının hazırlanması universitetlərin gələcək mövqeyini qoruması və gücləndirməsi üçün əsas şərtlərdən biridir.

Qloballaşma təhsil sistemində rəqabəti kəskin şəkildə artırır və universitetlərin beynəlxalq reytinqlərdə yer tutmaq uğrunda mübarizəsini gücləndirir. Dünya universitetləri yalnız akademik nailiyyətlərinə görə deyil, həm də idarəetmə strategiyalarının effektivliyinə görə qiymətləndirilir. Strateji inkişaf planı olmayan universitetlərin qlobal akademik məkanla ayaqlaşması çətinləşir. Müasir dövrdə təhsil alan tələbələr və onları işə götürən şirkətlər daha yüksək keyfiyyət, müasir infrastruktur və beynəlxalq standartlara uyğun tədris metodları tələb edirlər. Universitetlər bu tələblərə cavab vermək üçün uzunmüddətli hədəflərini, prioritetlərini və resurs bölgüsünü dəqiq müəyyənləşdirməlidirlər [3, s.345].

Azərbaycanın ali təhsil sistemi də qlobal proseslərin təsir dairəsindədir. Ölkənin iqtisadi inkişaf strategiyası, rəqəmsal transformasiya proqramları və “Azərbaycan: 2030” prioritetləri ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətində strateji planlaşdırmanı zəruri edir. Dövlət siyasətində təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi və innovasiya mədəniyyətinin formalaşdırılması mühüm yer tutur. Bu hədəflərə çatmaq üçün universitetlər müasir metod və vasitələrdən istifadə etməklə strateji inkişaf planlarını hazırlamalıdırlar.

Texnoloji inqilab və rəqəmsal transformasiya ali təhsilin bütün sahələrinə nüfuz edir. Rəqəmsal öyrənmə platformaları, süni intellekt dəstəyi, “böyük verilənlər”in analizi və virtual laboratoriyalar kimi yeniliklər tədris və tədqiqat prosesində əsas vasitələrə çevrilib. Universitetlər bu texnologiyaları yalnız tətbiq etməklə kifayətlənməməli, həm də onların strateji istifadəsini planlaşdırmalıdırlar. Əks halda, texnoloji imkanlar potensialından tam istifadə olunmaya bilər [5, s.89-95].

Beynəlxalq əməkdaşlıq imkanları da mövzunun aktuallığını artıran mühüm amillərdəndir. Qlobal təhsil məkanında universitetlər arasında ikili diplom proqramları, ortaq tədqiqat layihələri və akademik mübadilə təşəbbüsləri sürətlə artır. Bu prosesdə uğur qazanmaq üçün universitetlərin aydın və məqsədyönlü strateji vizyona malik olması vacibdir. Strateji inkişaf planı beynəlxalq tərəfdaşlara universitetin məqsədləri və istiqamətləri barədə aydın təsəvvür yaradır, əməkdaşlıq üçün etibarlı əsas olur [4, s.126-130]. Əlavə olaraq ali təhsil müəssisələrinin maliyyə dayanıqlığı məsələsi də strateji yanaşma tələb edir. Dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin səmərəli istifadəsi, əlavə maliyyə mənbələrinin cəlb edilməsi və özəl sektorla əməkdaşlıq uzunmüddətli planlaşdırma olmadan çətinləşir. Strateji inkişaf planları universitetlərin maliyyə sabitliyini təmin edərək yeni layihələrin həyata keçirilməsinə şərait yaradır [7, s.78-82]. Bütün bu amillər onu göstərir ki, “Ali təhsildə strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında müasir metod və vasitələr” mövzusu yalnız nəzəri baxımdan deyil, həm də praktiki baxımdan yüksək aktuallığa malikdir. Mövzunun öyrənilməsi və tətbiqi ali təhsil müəssisələrinin rəqabət qabiliyyətini, beynəlxalq nüfuzunu və sosial-iqtisadi inkişafa verdiyi töhfəni əhəmiyyətli dərəcədə artıracaqdır.

Ali təhsil müasir dövrdə hər bir ölkənin inkişaf strategiyasının ayrılmaz hissəsidir. Ali təhsil müəssisələri yalnız bilik verən qurumlar deyil, həm də cəmiyyətin intellektual potensialını formalaşdıran mühüm strukturlardır. Bu səbəbdən də ali təhsildə strateji inkişaf planlarının hazırlanması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Strateji inkişaf planı universitetlərin gələcək istiqamətlərini müəyyənləşdirir və onların missiyasını reallaşdırmağa imkan yaradır. Belə planlar olmadan ali təhsil müəssisələri məqsədyönlü şəkildə

fəaliyyət göstərə bilməz. Müasir dövrdə strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında metod və vasitələrin düzgün seçilməsi xüsusi rol oynayır. Metodlar nəzəri yanaşmalarla bağlıdır, vasitələr isə həmin metodların praktik tətbiqini təmin edir. Bu iki element bir-birini tamamlayaraq ali təhsildə idarəetmənin səmərəliliyini artırır.

Metod dedikdə, əsasən analitik çərçivələr və planlaşdırma modelləri nəzərdə tutulur. Məsələn, SWOT analizi ali təhsil müəssisələrinin güclü və zəif tərəflərini aşkara çıxartmağa imkan verir. PEST analizi isə universitetlərin fəaliyyətinə təsir göstərən siyasi, iqtisadi, sosial və texnoloji amilləri öyrənməyə şərait yaradır. "Balanced Scorecard" metodu strateji məqsədlərin icrasını göstəricilər vasitəsilə izləməyə kömək edir. Ssenari planlaşdırması isə müxtəlif ehtimal olunan vəziyyətləri qabaqcadan nəzərə almaq üçün faydalıdır. Bu metodların hər biri ali təhsilin spesifik xüsusiyyətlərinə uyğunlaşdırıla bilər. Onların tətbiqi universitetlərin daha düzgün qərarlar qəbul etməsinə şərait yaradır. Vasitələr isə bu metodların həyata keçirilməsini təmin edən texnoloji və təşkilati resurslardır. Müasir vasitələr əsasən rəqəmsal texnologiyalara əsaslanır. Məsələn, elektron idarəetmə sistemləri strateji planların icrasını daha səmərəli edir. Xüsusi proqram təminatları vasitəsilə məlumatların toplanılması və təhlili daha sürətli həyata keçirilir. Süni intellekt alqoritmləri idarəetmə prosesində yeni imkanlar açır. "Big Data" analitikası böyükhəcmli məlumatların emalını asanlaşdırır və qərar qəbulunu dəstəkləyir. Bulud texnologiyaları isə universitetlərə daha çevik idarəetmə mühiti yaradır. Onlayn monitorinq vasitələri planların icrasını real vaxtda izləməyə imkan verir. Mobil tətbiqlər tələbə və müəllimlərin prosesə aktiv qoşulmasını təmin edir. Elektron tədris platformaları isə təhsil prosesini beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırır.

Metodlarla vasitələrin oxşar cəhətləri çoxdur. Hər ikisi strateji planlaşdırma prosesinə xidmət edir. Onların hər ikisi universitetlərin uzunmüddətli inkişafını təmin etməyə yönəlmişdir. Hər iki anlayış ali təhsildə keyfiyyətli idarəetməni dəstəkləyir. Metod və vasitələr birlikdə tətbiq olunduqda daha güclü nəticə ortaya çıxır. Onların oxşarlığı, həm də ondan ibarətdir ki, hər ikisi davamlı olaraq yenilənməyə ehtiyac duyur. Çünki müasir cəmiyyətin tələbləri daim dəyişir və təhsil sistemi buna uyğunlaşmalıdır. Metod və vasitələrin hər ikisi innovativ yanaşmaları stimullaşdırır. Ali təhsildə rəqabət qabiliyyətinin artırılması da həm metodların, həm də vasitələrin məqsədidir.

Metodlarla vasitələrin oxşar cəhəti, həm də çevikliyin təmin edilməsidir. Universitetlər daim dəyişən qlobal reallıqlara uyğunlaşmalıdır. Bu uyğunlaşma prosesində metodlar analitik baxış təqdim edir. Vasitələr isə həmin baxışın real həyata keçirilməsinə imkan verir. Hər iki element çeviklik və innovasiyanı dəstəkləyir. Beləliklə, ali təhsildə strateji inkişaf planları daha dayanıqlı olur.

Oxşar cəhətlərdən biri də hər iki anlayışın adaptiv xarakter daşımasıdır. Metodlar müasir dövrün tələblərinə uyğun dəyişdirilə bilər. Vasitələr də eyni şəkildə mütəmadi olaraq yenilənir. Məsələn, əvvəllər sadə statistik proqramlardan istifadə edilirdisə, bu gün süni intellektəsaslı sistemlər ön plana çıxır. Bu, həm metodların, həm də vasitələrin eyni məqsədə xidmət etdiyini göstərir. Hər ikisi ali təhsil sistemində innovativ yanaşmaları dəstəkləyir və inkişafı stimullaşdırır. Bununla yanaşı, metod və vasitələrin fərqli cəhətləri də mövcuddur. Metodlar daha çox nəzəri xarakter daşıyır. Onlar "nə etməli?" sualına cavab verir. Vasitələr isə praktik icra mexanizmləri kimi çıxış edir və "necə etməli?" sualına cavab tapmağa kömək edir. Metodların köməyi ilə strateji istiqamətlər müəyyənləşdirilir. Vasitələr isə həmin istiqamətlərin həyata keçirilməsini təmin edir. Başqa sözlə, metodlar düşüncə çərçivəsini, vasitələr isə fəaliyyət alətlərini təşkil edir. Metodların fərqi ondadır ki, onlar daha çox düşüncə çərçivəsi yaradır. Universitet rəhbərləri metodlardan istifadə edərək prioritet istiqamətləri müəyyənləşdirirlər. Vasitələr isə bu prioritetlərin reallaşmasına xidmət edir. Məsələn, metod vasitəsilə qərar qəbul edilir ki, ali təhsil müəssisəsi beynəlxalq reytinqlərdə mövqeyini gücləndirməlidir. Vasitələr isə bunun üçün elektron reytinq izləmə sistemləri, keyfiyyət təminatı proqramları və onlayn monitorinq alətlərini təmin edir. Beləliklə, metod ideya verir, vasitələr isə icranı həyata keçirir. Vasitələrin rolu bu planların həyata keçirilməsində üzə çıxır. Rəqəmsal texnologiyalar sayəsində planların icrası daha şəffaf və operativ olur. Elektron platformalar

vasitəsilə hesabatlılıq təmin edilir. Süni intellekt və böyük məlumatların analizi nəticəsində universitetlər daha qabaqcıl idarəetmə modellərindən istifadə edə bilirlər. Vasitələr olmadan metodların tətbiqi praktik olaraq çətinləşir. Çünki müasir şəraitdə sadəcə nəzəri çərçivə kifayət etmir, real texnoloji dəstək də lazımdır. Bu səbəbdən ali təhsil müəssisələri həm metodların, həm də vasitələrin inteqrasiyasına xüsusi diqqət yetirməlidirlər.

Strateji inkişaf planları universitetlərin beynəlxalq arenada rəqabət qabiliyyətini də artırır. Müasir metodlar universitetlərə öz mövqelərini dəqiq təhlil etməyə imkan verir. Vasitələr isə beynəlxalq əməkdaşlıq platformaları ilə inteqrasiyanı asanlaşdırır. Məsələn, onlayn konfrans sistemləri vasitəsilə beynəlxalq tərəfdaşlarla müzakirələr aparmaq mümkün olur. Elektron verilənlər bazaları qlobal təhsil resurslarına çıxışı təmin edir. Bu isə universitetlərin strateji planlarının daha uğurlu icrasına şərait yaradır.

Ali təhsil sahəsində strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında ən mühüm məsələ davamlılıqdır. Həm metodlar, həm də vasitələr davamlı inkişafı dəstəkləməlidir. Metodlar uzunmüddətli hədəfləri müəyyən edir, vasitələr isə bu hədəflərə çatmağı asanlaşdırır. Universitetlər öz missiyalarına uyğun strateji planlarını bu iki element əsasında qurduqda daha uğurlu nəticələr əldə edirlər. Beləliklə, ali təhsildə metod və vasitələrin rolu qarşılıqlı şəkildə tamamlayıcı xarakter daşıyır.

Ali təhsil müəssisələrinin strateji inkişaf planları yalnız daxili ehtiyaclarla məhdudlaşmır. Bu planlar, eyni zamanda cəmiyyətin və dövlətin tələblərinə də cavab verməlidir. Metodlar burada genişmiqyaslı təhlillərin aparılmasına imkan yaradır. Vasitələr isə həmin təhlillərin nəticələrini praktik tədbirlərə çevirməyə kömək edir. Məsələn, metodlar göstərir ki, universitetdə kadr potensialının artırılmasına ehtiyac var. Vasitələr isə bu ehtiyacın ödənilməsi üçün elektron təlim platformaları, beynəlxalq təcrübə proqramları və rəqəmsal qiymətləndirmə sistemlərini təmin edir.

Ali təhsildə strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında metodların düzgün seçilməsi çox vacibdir. Çünki metodlar universitetin vizyonunu, missiyasını və əsas hədəflərini müəyyən edir. Əgər metodlar zəif seçilərsə, strateji planların nəticəsi də uğursuz olar. Eyni zamanda vasitələrin gücü də mühüm rol oynayır. Çünki vasitələr olmadan metodlar kağız üzərində qalır. Real həyata keçid, məhz vasitələrin köməyi ilə baş verir. Bu baxımdan metod və vasitələrin vəhdəti ayrılmazdır. Ali təhsildə strateji inkişaf planlarının uğuru metod və vasitələrin düzgün kombinasiyasından asılıdır. Onların hər biri təhsilin gələcəyini formalaşdırmaq üçün vacibdir. Universitet rəhbərləri bu iki anlayışı sintez etməyi bacarmalıdırlar. Əks halda, planların effektivliyi zəifləyər. Bu səbəbdən metod və vasitələrin qarşılıqlı inteqrasiyası strateji idarəetmənin əsas şərtlərindən biridir.

Nəticə etibarilə demək olar ki, ali təhsildə strateji inkişaf planlarının hazırlanması mürəkkəb və vacib bir prosesdir. Bu proses metodların nəzəri əsasları ilə vasitələrin praktik imkanlarının birləşməsi əsasında həyata keçirilir. Metodlar universitetlərin uzunmüddətli məqsədlərini müəyyənləşdirir, vasitələr isə həmin məqsədlərə çatmaq üçün konkret imkanlar yaradır. Oxşar cəhətləri onların eyni məqsədə xidmət etməsi, fərqli cəhətləri isə funksional mahiyyətindədir. Ali təhsil sistemi yalnız bu iki anlayışın vəhdəti sayəsində davamlı inkişaf edə bilər.

Nəticə. Araşdırma nəticəsində ali təhsil müəssisələrində strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında müasir metod və vasitələrin tətbiqinin effektivliyi müəyyən edildi. SWOT və PESTEL analizləri universitetlərin daxili və xarici mühitinin sistemli qiymətləndirilməsində əhəmiyyətli rol oynayır. Balanced Scorecard və KPI-lar strategiyanın icra prosesinin izlənilməsi və qiymətləndirilməsini təmin edir. Rəqəmsal texnologiyaların və süni intellektin tətbiqi idarəetmə proseslərinin optimallaşdırılmasına və qərarvermənin sürətləndirilməsinə imkan verir. Müasir yanaşmalar strateji planların daha çevik və adaptiv hazırlanmasına şərait yaradır. Strateji inkişaf planlarının hazırlanmasında müasir metodların inteqrasiyası universitetlərin rəqabət qabiliyyətini artırır və uzunmüddətli dayanıqlığını təmin edir.

Tədqiqatın nəticələrindən məlum oldu ki, müasir metod və vasitələrin istifadəsi planlaşdırmanın keyfiyyətini və nəticələrinin effektivliyini yüksəldir. Bu yanaşmalar həm nəzəri, həm də praktik səviyyədə ali təhsilin inkişafına töhfə verir. Tədqiqat çərçivəsində əldə olunan nəticələr ali təhsil müəssisələrinin strateji idarəetmə

sistemlərinin təkmilləşdirilməsində əsas vasitə kimi istifadə oluna bilər. Bundan əlavə, rəqəmsal platformaların tətbiqi geniş məlumat bazası və analitik imkanlar yaradır. Foresight (uzaqgörənlik) metodologiyasının tətbiqi universitetlərə gələcək dəyişikliklərə əvvəlcədən hazırlaşmaq imkanı verir. Strateji planların dinamikliyi və adaptasiyası yeni çağırışlara cavab verməyi asanlaşdırır. Strateji planlaşdırmada ənənəvi yanaşmaların müasir metodlarla tamamlanması da zəruridir. Bu da ali təhsildə dayanıqlı inkişafın təmin olunmasına yardımçı olur. Nəticədə ali təhsil müəssisələrinin strateji idarəetməsində müasir metod və vasitələrin istifadəsi zəruri və səmərəlidir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Bryson J.M. Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations: A Guide to Strengthening and Sustaining Organizational Achievement. 5th Edition, Wiley, 2018.
2. Wheelen T.L., Hunger J.D. Strategic Management and Business Policy: Globalization, Innovation and Sustainability. 15th Edition, Pearson, 2017.
3. Kaplan R.S., Norton D.P. The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. Harvard Business School Press, 1996.
4. Hill C.W.L., Jones G.R. Strategic Management: An Integrated Approach. 13th Edition, Cengage Learning, 2019.
5. Khalilov T., Alikhanov V., Hasanov N., Ahmadova M. The content and essense of the ctrategis plannig process in higher education instetutions. Pakistan, Journal of Life and Social Sciences. Vol. 22, №2, 2024, pp.14320-14334.
6. Porter M.E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. Free Press, 2008.
7. Salgado A., Bennis W. The role of digital technologies in strategic planning of higher education institutions. Journal of Higher Education Management, 2019, 34(2), pp.123-137.

H.Alizade, E.Seyidli

Modern methods and tools in preparation of strategic development plans in higher education

Abstract

The preparation of strategic development plans in higher education is the main management tool for the sustainable development and competitiveness of universities. This article examines the role of modern methods and tools, including SWOT and PESTEL analyses, Balanced Scorecard and KPIs, as well as digital technologies and artificial intelligence support in strategic planning. The study analyzes both theoretical foundations and international and local experiences, and identifies effective approaches for building flexible and adaptive management systems for higher education institutions. The article presents the stages of strategic planning and the advantages of the applied methods. As a result, the integration of modern methods and tools plays a significant role in the development of higher education and allows universities to be more prepared for future challenges.

Х.Ализаде, Э.Сейидли

Современные методы и инструменты разработки стратегических планов развития высшего образования

Аннотация

Разработка стратегических планов развития высшего образования является основным инструментом управления, обеспечивающим устойчивое развитие и конкурентоспособность университетов. В данной статье рассматривается роль современных методов и инструментов, включая SWOT и PESTEL анализы, с балансированную систему показателей и ключевые показатели эффективности (KPI), а также цифровые технологии и искусственный интеллект в стратегическом планировании. В исследовании анализируются как теоретические основы, так и международный и отечественный опыт, а также выявляются эффективные подходы к построению гибких и адаптивных систем управления высшими учебными заведениями. В статье представлены этапы стратегического планирования и преимущества применяемых методов. Таким образом, интеграция современных методов и инструментов играет значительную роль в развитии высшего образования и позволяет университетам быть более подготовленными к будущим вызовам.